

ÎNTR-O ZI,
ORĂȘUL

ADOPTĂ UN
CANADIAN

ALEC BĂLĂȘESCU

Orașul

Ca orice alt loc, Istanbulul este definit de oamenii lui. Sunt cei aflați în trecere, pentru o săptămână, o lună sau niște ani, cei care vin și aleg să rămână, precum și cei născuți aici, pe malurile celor două continente aflate față în față, de-o parte și de alta a unei mici întinderi de apă.

În 2012, când scriu aceste rânduri, Istanbulul se trezește. În timp ce Europa se luptă cu o identitate confuză, Turcia se impune pe hartă ca un jucător global important. O rată de creștere de 8%, în timp ce Europa se zbate pentru un 2%, e un argument suficient de puternic pentru a o așeza la orice masă a negocierilor. Istanbulul a profitat din plin de curenții favorabili și o explozie a bunurilor de consum zguduie orașul. Banii circulă și pun lucrurile în mișcare, cartierele își schimbă fațadele, iar oamenii își schimbă fețele. Probabil că jumătate din mărfurile lumii trec prin centrul orașului, iar dintre acestea, jumătate „cad“ de pe vapoare în depozitele discrete de pe țărmurile Bosforului, doar ca să reapară în câteva zile, infestând strada și dorințele oamenilor. Istanbul e un loc unde extremele coabitează, unde poliția patrulează în Mini Coopere pe străzile înguste, pe care gunoierii și recuperatorii de materiale reciclabile își împing cărucioarele modeste în căutarea unui venit sărăcăcios, extras din indulgența orașului. Nu e de mirare că, zi de zi, zeci de mii de oameni sunt atrași să se stabilească la Istanbul, măcar temporar. Eu sunt unul dintre ei. Am vrut să trăiesc aici de când am pus piciorul în oraș pentru prima dată, în 2004. L-am vizitat regulat de atunci și mi-a devenit cămin în 2011.

Nu e de mirare că tensiunile sunt mari în Istanbul, căci modernitatea sofisticată vine cu un cost. Pătura de jos trăiește

cu mirajul luxului de neatins. Pentru cei din vârf, prețul este condiția succesiunii pașnice a puterii. Conducătorii cu mână de fier ar putea să nu fie dispuși sau pregătiți să plătească acest preț, așa că preferă să se ascundă după o perdea groasă de gaze lacrimogene, care din vara lui 2013 încoace a început să se strecoare pe străzile orașului ca o ceață matinală.

Obiectul pe care îl ții în mână este o relatare fragmentată a orașului, pe măsură ce se desfășoară în fața mea în cei trei ani petrecuți în el. Textul a fost scris pe bucăți, prin cafenele sau între două autobuze, acasă sau în alte locuri care ofereau un minimum de spațiu ca povestea să poată curge. În acest moment, sistemul supermodern de autostrăzi din Istanbul trece prin fața geamului din autobuzul în care mă aflu. O mulțime de femei și bărbați împart acest spațiu strâmt în mișcare, purtând cu ei tot atâtea povești care, cel mai probabil, vor rămâne nespuse.

Fiecare dintre fragmentele acestei cărți este o lume în sine, iar împreună alcătuiesc țesătura lumii în care trăim noi acum.

Un vis american

— Dacă aş putea să te liniştesc în câteva cuvinte, aş face-o. Dar nu pot. Lucrurile se vor limpezi cu timpul, dacă se vor limpezi. Şi de ce să te simţi prost pentru asta? A fost doar un moment ratat, acum ştii ce să nu faci.

Barîş îl privi pe Ömer nevenindu-i să creadă. Nu se aşteptase la atât de multă înţelegere în atât de puţine cuvinte. Lumina era blândă şi caldă în acel mai. Era ora la care stai de vorbă cu un prieten, când căldura zilei îşi trimite ultimele valuri şi poţi să simţi cum ţi se dilată porii în încercarea de a o reţine. Ce zi fusese pentru Barîş! Sigur, nu-i spusese totul prietenului lui, Ömer, cu toate că erau prieteni din şcoala primară, de când stătuseră unul lângă celălalt în curte, jurând credinţa Republicii şi clădindu-şi împreună identitatea turcă. „Ömer n-ar înţelege chiar tot“, se gândise el. Dar prietenul lui reacţionase bine când aflase de eşecul căsniciei lui Barîş.

Stăteau la terasa de pe trotuar a singurului restaurant thailandez din Istanbul. Ghivece dreptunghiulare înalte de un metru mărgineau o platformă din lemn de tec pe care se aflau cinci mese de patru persoane. Oamenii şi maşinile în trecere se zăreau printre tijele de bambus care împrejmuiau terasa. Umbrele frunzelor în mişcare desenau forme ca de porţelan pe feţele de masă albe. Sufla o briză numai bună să dezvelească inimile. Avea atâtea de mărturisit, atât de puţin timp şi aproape pe nimeni care să-l asculte. Odată ce te pui în mişcare, cei care stau pe loc par să aibă dificultăţi în a-ţi înţelege devenirea. Se întrebă din nou dacă revenirea în ţară avea vreo noimă. Dar era doar o scurtă vizită. N-avea cum să se întâmple mare lucru.

Era a doua oară când Barîș se întorcea la Istanbul în ultimii șapte ani. Plecase în California împreună cu Jenny, femeia blondă și ceva mai în vârstă, pentru care toți prietenii îl invidiau. Nimeni nu fusese totuși surprins. Până la urmă Barîș era ăla arătos, ăla bun de gură, iar engleza lui era chiar decentă. Acum era perfect asezonată cu vocalele nazale prelungi, tipic californiene. Chiar și turca îi era contaminată de un accent pe care unii îl considerau un semn de infatuare. Dar Ömer înțelegea. Până la urmă, ultima lui vizită în Turcia fusese acum șase ani, chiar după căsătoria cu Jenny. După aceea, nu mai părăsise Statele Unite, dar acum revenise, cu *green card*-ul în mână și cu șanse serioase de-a obține cetățenia. „Atunci, de ce nu este deloc în apele lui?” se întreabă Ömer. „Totuși, femeia este cu mult mai în vârstă decât el și, după o vreme, asta începe să conteze. Barîș arată bine și are o diplomă de avocat în buzunar. Poate să aibă orice femeie vrea. Mă invită la restaurantul ăsta scump, la care puteam doar să visăm pe vremea când ieșeam să bem și să mâncăm midii de o liră la tarabele de pe stradă”, își continuă Ömer gândul cu un mic fior de gelozie. „America l-a înmuiat. Toate grijile și întrebările astea, discuțiile despre sentimente...”

O atingere delicată pe mână îl trezi din gânduri.

— Lucrurile au început să se degradeze după al treilea an de căsnicie. N-aș putea spune exact de ce.

Nu era chiar adevărat și amândoi știau asta. Dar motivul era diferit pentru fiecare dintre ei. În timp ce Ömer era sigur

că explicația consta în „numeroasele tentații blonde din jur“, Barîș avusese un răspuns clar abia astăzi. Îl izbise ca o avalanșă de lumină la prima ceașcă de cafea la Swiss Hotel, unde fusese cândva el însuși valet, pe vremea când era student și sărac. Obținuse postul prin niște prieteni kurzi. Barîș era și el kurd – după mamă. Tatăl lui, dimpotrivă, era cum nu se poate mai turc. Aproape toată lumea care lucra în servicii hoteliere era de origine kurdă. Era firesc să se ajute unii pe alții, câtă vreme nu puteau aștepta niciun ajutor din afară, sau, oricum, nu din partea turcilor – așa fusese crescut să creadă, urmărind cum mergeau lucrurile între părinții lui. Ömer i se părea o excepție, dar, de când trăia departe de Turcia, începuse să-și mai schimbe din păreri. Unele chiar radical.

— Totul mergea bine, eram în anul doi la drept, engleza mea era deja impecabilă și chiar mă obișnuisem cu modul ciudat al americanilor de a face lucrurile. De exemplu, că mergeau cu mașina oriunde, chiar și să cumpere pâine. La un moment dat, Jenny a început să se îngrijoreze de ceva, nu mi-a spus niciodată prea clar de ce anume. Simțea că o neglijez. La început m-a întrebat dacă întâlnisem altă femeie.

— Și? interveni Ömer curios.

— N-aveam timp de așa ceva, aveam cursuri ziua și job seara. Pe urmă, lucrurile au devenit și mai ciudate. M-a întrebat de ce nu ieșeam cu alți tipi, la bere, să mă mai distrez și eu. M-a întrebat de ce nu mă duceam cu ei la baruri de striptease, să-mi alimentez dorința pentru ea. Știi, eu cred că, dacă o apuci pe panta asta, nu mai e cale de întoarcere. Dar ei gândesc altfel.

— Și ce s-a întâmplat pe urmă? Ai făcut cum ți-a sugerat? Eu așa aș fi făcut în locul tău...

— Ömer, nu înțelegeți? Eu nu aveam nicio problemă. Ceea ce o îngrijora pe ea era că deveneam o altă persoană. Și nu mă mai putea controla, deși probabil asta își dorea. Cred că îi plăcea ideea de a mă avea ca pe un animal de companie exotic, fără gânduri sau sentimente proprii. În loc să se bucure că mă transformam, cred că a început să simtă că pierdea ceea ce fusesem înainte. Dar eram tot eu, așa cum mă știi.

— Da, sigur, dar te-ai schimbat totuși. Uită-te la tine, Barîș! Ești în formă, bine îmbrăcat și atent la cum arăți... Aproape ca o femeie. Dar eu te iubesc și așa, prietene.

Au zâmbit amândoi. Legătura lor era la fel de solidă ca întotdeauna, anii petrecuți departe unul de altul n-o slăbiseră. Și probabil că nimic n-ar fi putut-o slăbi. „Sau aproape nimic“, se gândi Barîș, reluându-și povestea.

— Cam tot pe atunci a început să-mi fie dor de prieteni și de țara mea și am început să mă întreb dacă luasem decizia bună sau nu. Dar nu mai era mult până să-mi iasă actele și nu voiam să ratez ocazia. Visasem la California de când eram copii și ne uitam la *Baywatch*.

— Da, îmi amintesc. Dar tu ești cel care te-ai însurat cu Pamela...

Barîș zâmbi fără entuziasm:

— Da. Și acum suntem divorțați. Mă simt prost și în același timp bine. Adevărul e că în ultimul an nici n-am atins-o...

— Înseamnă că avea dreptate – aveai pe altcineva. Dacă nu atunci, cu siguranță între timp. Și dacă n-ai găsit, o să-ți găsim noi o turcoaică frumoasă, nicio grijă! zise Ömer făcându-i cu ochiul.

„Da, sigur, ce simplu e totul“, își zise Barîș. „Cum găsec turcii soluții la toate, simplu și practic. Cine zice că îmi trebuie o femeie, ca să nu mai vorbim de o turcoaică?!“

Dar gândul acesta îl păstră pentru el.

Veni și mâncarea. Tăiței cu creveți pentru Barîș, pește cu sos picant thailandez pentru Ömer. Erau deja sătui de la aperitive, dar nu conta. Nu se grăbeau. Masa începuse ca un prânz târziu, dar avea să se încheie în mod sigur ca o cină. La fel de lent și de subtil ca alunecarea într-o legătură amoroasă ilicită.

Abia în dimineața aceea, sorbindu-și cafeaua și privind la părul scurt și brunet al celui care dormea lângă el, Barîș își dăduse seama că era într-adevăr îndrăgostit. În mod paradoxal, dintre prietenii lui doar Jenny putea să-l înțeleagă. Într-un fel, se simțise ușurată când aflase de Matt. Matt, care acum probabil că se plimba prin Orașul Vechi, un alt proaspăt vizitator al Istanbulului. Scăldat, îi plăcea lui Barîș să creadă, în același sentiment de împlinire pe care îl avea și el când se gândea la ce trăiau împreună. Dar toate aceste emoții nu le putea împărtăși cu Ömer, în ciuda tuturor lucrurilor care îi legau de atâta vreme, de foarte timpuriu. Era prea mult de digerat, o schimbare prea mare pentru cineva din țara lor. Diferențele de genul ăsta nu erau bine primite. Și, în general, niciun fel de diferențe, dacă nu aduceau vreun avantaj, de obicei comercial. „Cel puțin așa e în Istanbul“, se gândi Barîș. „Orice ai zice, aici e totuși o răscruce de drumuri, cu mii de oportunități, iar pentru a supraviețui trebuia să profiți de ele. Anumite tipuri de diferențe aduceau categoric profit. Dar cum ieși din oraș, nu mai e loc de diferențe.

După cele trei zile tradiționale de primire, ospitalitatea se transformă în ostilitate. După aceea, dacă oaspeții nu devin în mod magic similari gazdelor, o să simtă brusc că nu mai sunt bine-veniți. Iar când diferența pornește din interior, trebuie să fie eliminată. Prin orice mijloace.“

Barîș își aminti că avea zece sau unsprezece ani când el, Ömer și ceilalți copii s-au luat de un puști de la școală. Numele îi era îngropat undeva în mâlurile memoriei, dar cruzimea de care dăduseră dovadă era vie. Băiatul se juca mai mult cu fetele și era total incapabil să se descurce la traforaj, cum făceau băieții la orele de atelier. Profesorul a sfârșit prin a-l pune cu fetele, la cusut și la gătit, iar asta s-a întâmplat după multe insistențe din partea părinților – aveau oarecare influență, din câte își aducea aminte Barîș. Dar bietul copil nu era scutit de glume răutăcioase și renghiuri în nicio pauză. În recreația de la prânz aveau destul timp cât să îl facă să plângă. Erau chestii dureroase și de multe ori Barîș nu avea chef să participe. Dar știa că asta nu era o opțiune. L-ar fi pus în exact aceeași poziție cu puștiul de care își băteau joc. Nu o dată l-a împins Ömer, într-un gest prietenesc și categoric protector, să ia și el parte la glumele lor.

Dar, la un moment dat, Barîș a dus lucrurile pe alt făgaș. Ömer și prietenii lui au pus cumva mâna pe cusătura pe care băiatul o pregătea de Ziua Mamei, au scris tot felul de prostii pe ea și au pătat-o cu cerneală. Barîș a primit sarcina să i-o pună la loc în ghiozdan fără ca puștiul să bage de seamă. Dintr-un impuls inexplicabil, Barîș s-a dus drept la băiat cu cusătura (un fel de șervet), i-a dat-o și a fugit. După aceea, părinții au fost chemați la școală, s-a lăsat cu lacrimi și cu o bătaie zdravănă, pe

care Barîș a încasat-o de la tatăl lui. Nu avea cum să le explice că intențiile lui fuseseră bune, că nu voise ca băiatul să ajungă acasă și să-i ofere mamei lui darul mângălit. Barîș i-a protejat pe ceilalți băieți. Nu a spus cine fusese de vină, versiunea lui a fost că găsisese șervetel pe jos și i-l dăduse înapoi proprietarului. Nimeni nu îl crezuse – sub presiune, copiii mint prost –, dar nu avuseseră cum să demonstreze contrariul. Întregul episod a avut niște efecte ciudate pe termen lung: l-a făcut pe Barîș să crească în ochii prietenilor săi, ceea ce i-a permis să evite să mai facă lucruri pe care nu voia să le facă. Lui Barîș îi părea rău de băiat, dar în mod categoric nu voia să fie în locul lui. Ömer a devenit și mai protector, acum că simțea că datorită lui Barîș scăpase de o pedeapsă sigură. Iar copilul hărțuit făcuse și el câteva încercări de a se împrieteni cu el, poate pentru că fusese convins de versiunea lui Barîș sau pentru că citise altceva în gestul lui – o urmă de empatie sau o umbră de familiaritate. Barîș însuși, uneori, îl invidia pentru că putea să se joace cu fetele și să facă lucruri frumoase și delicate, dar n-ar fi îndrăznit să recunoască asta deschis. Nu se simțise niciodată destul de puternic pentru a spune ce gândea. Cu atât mai puțin pentru a-și exprima dorințele sau sentimentele. Era ceva nou, ce învățase în California.

Mai era o întrebare care îi stăruia în minte în timp ce mâncau în tăcere: „Oare așa am fost mereu? Oare California m-a făcut să fiu ce sunt sau doar m-a făcut să-mi dau seama ce îmi doream dintotdeauna?”

Barîș presimțea că Ömer ar putea insista să plătească el, o formă de politețe foarte răspândită în Turcia, care uneori se transformă în adevărate certuri când toate părțile sunt

hotărâte să-și demonstreze statutul. Dar de data asta știau amândoi cine va plăti până la urmă. Se scuza și își croi drum spre bar înainte de-a merge la toaletă. În timp ce plătea direct la casă, îl abordă un bărbat cu ochelari dreptunghiulari și un zâmbet larg:

— V-a plăcut mâncarea?

Era în întrebarea lui o căldură care depășea granița profesională, sugerând un interes uman autentic.

— A fost excelentă, mulțumesc.

— Mai poftiți, vă rog. Oricând aveți timp. Suntem un loc prietenos.

— Chiar voi veni, poate data viitoare când sunt în oraș. Pentru că plec mâine. Dar vă mulțumesc pentru bunătate.

— Nu, nu, nu, eu vă mulțumesc, spuse bărbatul, făcând un mic gest cu palmele împreunate la nivelul pieptului.

Lui Barîș i se păru cam caraghios și aproape deplasat, pentru că omul era evident turc – sau poate kurd –, dar în același timp se gândi: „Ce știi eu despre el? Absolut nimic, n-ar trebui să presupun nimic.“

Ieși pe terasă și îl găsi pe Ömer într-o postură contemplativă, urmărind șirul de mașini care înaintau încet și constant pe strada în pantă spre hotelurile din vecinătate. Era timpul să se despartă. Barîș simți stinghereala prietenului său – nici el nu se pricepea la despărțiri. Ömer se ridică și îl apucă de umărul stâng cu mâna dreaptă. Îl trase spre el și îl îmbrățișă energic, sărutându-l pe ambii obraji.

— Să nu ne uiți! Și acum du-te și trăiește-ți viața așa cum vrei! Nu-ți bate capul cu ce spun ceilalți, mai ales cei de aici. Acum ești liber, ai scăpat.

Barîș nu știu ce să spună. Era într-adevăr eliberat, într-un mod pe care nu i-l putea explica lui Ömer, deși își dorea și era tentat să o facă. Ce-ar fi să-i spună acum? Pe de altă

„Fiecare dintre fragmentele
acestei cărți este o lume în sine,
iar împreună alcătuiesc țesătura lumii
în care trăim noi acum.“

Locuitor al postmodernității, Alec Bălășescu s-a lăsat purtat de fluiditatea lumii noastre actuale și a trăit-o intens și reflexiv (de la Târgoviște și București la Los Angeles, Teheran, Paris, Manama, Istanbul, Vancouver și Hong Kong). Născută dintr-un amestec de uimire, curiozitate și empatie, întrebarea în jurul căreia gravitează scrierile lui este: cum poate fi locuită fluiditatea? Interesul său se află mai ales la nivelul individului și al (re)compunerii vieții cotidiene în condițiile acestor lumi derutant schimbătoare și (neo)conservatoare în același timp.

— **Vintilă Mihăilescu**, antropolog

Lucid și blând, Alec Bălășescu e un vizionar ce pune oglinda în fața societăților contemporane. Privește curajos în labirintul nostru de „ziduri ale separării“ care declanșează frica, intoleranța, violența. Chestionează fără să judece și de aceea cartea e simultan un semnal de alarmă și un cadou pentru cititori.

— **Laura Ștefănuț**, jurnalist